

УДК 93/94:341,324 (477)

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ У ГУБЕРНАТОРСТВІ «ТРАНСНІСТРІЯ» (1941-1944 рр.)

Олександр Осипенко

Одеський національний морський університет
Україна, 65029, м. Одеса, вул. Мечникова, 34
e-mail: OsupenkoOleksandr@ukr.net

У роки Другої світової війни 1941-1944 рр. Україна була окупована та розділена між нацистською Німеччиною та її сателітом – Румунією. На українських землях було утворено низку адміністративно-територіальних одиниць, а саме дистрикт Галичина, рейхскомісаріат Україна, «зона військової адміністрації» і три губернаторства – Бессарабія, Буковина та Трансністрія. Останні підпадали під владу Румунії. У сучасній історичній науці питання про управлінський апарат румунських адміністративно-територіальних одиниць зокрема губернаторства «Трансністрія» досліджено досить поверхнево та зводиться до перерахунку органів управління без розкриття їхніх функцій і загальної структури вертикалі управління. А такого питання, як адміністративного управління сільським господарством «Трансністрії» науковці навіть не розглядали. Необхідність аналізу та дослідження системи управління сільським господарством та устрою найнижчої адміністративної одиниці «Трудової громади» на південно-західній території України 1941-1944 рр. зумовлює актуальність нашого дослідження.

Темою управлінського апарату на окупованій румунами південно-західної України займалися І. Левіт [1], А. Жуковський [2], П. Рекетов [3], В. Щетніков [4], Н. Дейнеко [5], О. Новосолов [6], І. Гарнавський [7], Ю. Левченко [8], І. Нікульча [9]. Однак ці дослідники розглянули тільки питання адміністративно-територіального устрою та судово-каральної системи «Трансністрії».

Отже мета нашого дослідження полягає у спробі охарактеризувати систему управління сільським господарством «Трансністрії» в цілому та на рівні найнижчої адмініс-

тративної одиниці – «трудовій громаді».

19 серпня 1941 р. кондукатор (керівник держави) Румунії маршал І. Антонеску, за попереднього погодження з А. Гітлером, видав декрет про впровадження румунської адміністрації на території між Дністром і Бугом, яку офіційно було названої губернаторством «Трансністрія» (рум. Transnistria, або Задністров'я). Ця окупована територія до складу Румунського королівства не входила, а згідно з «Договором про забезпечення безпеки, адміністрації й економічної експлуатації території між Дністром і Бугом та Бугом і Дніпром», підписаним 30 серпня 1941 р., Румунія отримала лише німецький мандат на здійснення тимчасової «адміністрації й економічної експлуатації» території між Дністром і Бугом [3]. На відміну від губернаторств Бессарабії та Буковини, якими керували винятково військові, керівником «Трансністрії» було призначено цивільну особу професора Г. Алексяну [5].

До «Трансністрії» було включено лівобережні райони Молдавії, Одеську область, західні райони Миколаївської та південні райони Вінницької областей України. До 17 жовтня 1941 р. адміністративним центром був Тирасполь, а згодом Одеса. Територію губернаторства було поділено на 13 повітів: Ананіївський, Балтський, Березівський, Голтський, Дубосарський, Жугастрівський, Могилівський, Овідіопольський, Одеський, Очаківський, Рибницький, Тираспольський, Тульчинський. Загальна площа зазначеної території становила 39 тис. 733 км², яку населяли 2 млн. 326 тис. 266 осіб [2].

Повіти (жудеци), очолювані префектом, підпорядковувалися губернаторові. У підпорядкуванні префекта перебували начальники жандармерії легіону та поліції міських

комун, також він ніс всю відповідальність у своєму окрузі за дотриманням місцевого законодавства на місцевому рівні. До його обов'язків, поміж іншого, входило дві основні функції: перша – спрямування наказів губернатора до нижчих інстанцій, друга – контроль за відповідними органами управління на підпорядкованій йому території. В управлінні префектурою чиновникові допомагали два помічники – суб-префекти, один з яких мав бути місцевим. Головною функцією останніх було здійснювати керівництво управлінським апаратом префектури, перегляд і зміна судових рішень нижчих інстанцій – преторів і примарів.

Необхідність збереження порядку, безпеки та забезпечення інтересів румунської адміністрації та населення, під час бойових дій на території «Трансїстрії» стало створення військово-польових судів, які були єдиним судовим органом, який регламентував правові відносини. Суди не завжди були здатні швидко й ефективно виконувати свої функції, з однієї сторони, із-за нестачі кадрів у порівнянні з великою територією окупованого губернаторства, з іншої сторони – через великі відстані та відсутність засобів пересування, робили неефективними будь-які дії.

Для усунення цього недоліку, маршал Антонеску Декретом № 3476 від 20 грудня 1941 р., створив повітові військові преторати, а функції військового претора передав командуючому відповідного жандармського корпусу. Відповідно до Декрету на території «Трансїстрії» діяли дві судові установи: 1) преторальні суди (преторати), які судили місцеве населення; 2) військово-польові суди. У кожному з 13 повітів функціонувало по одному преторатові [9].

Повіти були поділені на претури (райони), які очолювали претори. Кількість претур у повіті коливалась у межах десяти, від 4-х до 6-ти, самі ж претури включали у себе комуни. Претори, у свою чергу, очолювали відділи сільського та лісового господарства, освітній, технічний, санітарний і ветеринарний, а також керували волосною поліцією та мали у своєму підпорядкуванні жандармерію. Другою особою після претора був прим-претор, на якого покладалась функція координатора всіх місцевих адміністратив-

них установ, здійснення контролю над їхніми відділами, та нагляду за виконанням наказів претора та вищих інстанцій [8].

У свою чергу претури були поділені на адміністративно-територіальні одиниці – комуни, які склалися з кількох десятків населених пунктів. Так, в Одеському повіті налічувалося 4 претури, а саме: «Одеса», «Яновка» (кожна у своєму складі мала по 49 комун), «Антоново-Кодінцево» (58 комун), «Благоево» (34); у Рибницькому повіті було 5 претур: «Бірзула» (81 комуна), «Камінка» (59), «Кодима» (47), «Піщанка» (46), «Рибниця» (57); у Тираспольському повіті – 6 претур: «Тирасполь» (64 комуни), «Слободзія» (34), «Роздільна» (75), «Цебрикове» (54), «Гросулово» (68), «Селз» (12) [4; 11].

Оскільки місцевому населенню окупанти не довіряли, то у містах і селах були створені міські та сільські управи (примарії), на чолі яких у місті був голова, а на селі – староста. Вони і вирішували всі загальні справи місцевого значення. Старости опиралися на допомогу секретаря, нотаря (сільський писар який виконував функцію заступника примаря), агронома й інших посадовців, виконував чи не єдине завдання запроваджувати у життя всі нормативні акти вищих інстанцій на підконтрольній йому території [7; 8].

Декретом від 19 серпня 1941 р. були організовані дирекції (адміністрації), фінансів, освіти, комерції, шляхів сполучення та зв'язку, агрокультури, економіки, охорони здоров'я, культур і пропаганди й інші. З часом, виходячи з окупаційних планів румунської адміністрації, їх кількість постійно збільшувалася. Згідно з цим декретом чиновники, які направлялися на роботу до губернаторства, отримували подвійну заробітну платню у леях і марках [10].

Основні функції по керівництву сільським господарством виконувала дирекція агрокультури. Цей орган керував процесом обробітку землі, вирощуванням худоби та сільськогосподарської продукції, розподілом урожаю та продуктів отриманих від тваринництва. У своїй діяльності на місцях дирекція спиралася на так звані трудові громади та державні ферми. Переважно, як свідчать джерела, вони виникали на базі колишніх колгоспів і радгоспів, шляхом

зміни тільки назви. Значна роль відводилась машинно-тракторним станціям (МТС), на які припадало основне навантаження механічного обробітку землі, збирання врожаю тощо. Поряд з тим, агрокультурна дирекція опікувалася придбанням будівельних матеріалів, інструментів і всіх необхідних машин і механізмів для землеробської та сільськогосподарської діяльності [12].

Згодом частину конкретних функцій по керівництву окремими галузями сільського господарства було передано двом новоутвореним дирекціям: «Дирекції механізації сільського господарства губернаторства Трансністрія» та «Дирекції садівництва та виноградарства губернаторства Трансністрія». Саме ці дирекції, на думку окупантів, мали сприяти інтенсифікації сільськогосподарського виробництва та забезпечення румунської армії необхідними продуктами, провіантом тощо.

Першим кроком окупаційної влади щодо керівництва захопленими територіями став наказ № 2, укладений на основі декрету № 1 від 19 серпня 1941 р., підписаного Г. Алексяну у Тігіні (зараз місто Бендери). Цим наказом усі особи, які до війни займали посади або виконували функції у силу суспільного значення, як-то у колгоспах чи радгоспах, зобов'язувалися терміново з'явитися до місцевих адміністративних органів влади, де уповноваженні особи мали знову затвердити їх на займаних раніше посадах. Такі особи повинні були негайно продовжити свою попередню діяльність. Ті особи, які «відмовлялися з'явитися або відхрещувалися виконувати постанови підлягали покаранню за саботаж» [13].

У квітні 1942 р. наказ № 5 цивільного губернатора Г. Алексяну, окупаційна адміністрація до проведення аграрної реформи, залишила упродовж перших місяців колгоспи та радгоспи у такому вигляді, якими вони були за радянської влади. Для цього сільські примарі проводили відповідні зібрання, рішення, якими зобов'язали завідуючих колгоспів і бригадирів приступити до виконання своїх обов'язків у тих місцях де вони були. Після затвердження на посаді, завідуючі колгоспів мали скласти опис всього майна, живого та мертвого інвентарю, який знаходився у колгоспах і радгос-

пах, і прийняти всі необхідні міри для його збереження.

Згідно наказу оголошувалося, що остаточно розподіл землі буде здійснено після встановлення миру, тобто після перемоги над більшовизмом. Також мала відбутися ліквідація колгоспів, які замінювалися сільськими громадами (трудовими громадами) з експлуатації землі. Чисельність громад у кожній сільській управі мала відповідати пропорційній кількості колгоспів. Надалі саме слово «колгосп» мало зникнути остаточно, а люди, які вживали це слово, мали підлягати жорсткому покаранню. З кожної трудової громади передбачалося утворити бригади по 10-20 членів домогосподарств, які за можливості мали перебувати у родинних стосунках. Керівництво бригадою мав здійснювати начальник (старшина), якого обирали з місцевих мешканців. Кожна бригада повинна була отримати у своє розпорядження наділ у межах від 100 до 200 га орної землі, в одному або декількох місцях колишнього колгоспу. План цих наділів залежав від загального плану, кожен сільський агроном зобов'язувався скласти план культур для кожного товариства, який після узгодження з районним агрономом, дозволяв розподіл землі між бригадами. Така процедура у бригадах мала відбутися у кожному товаристві за участі сільського агронома та членів адміністрації [14]. Брати участь у роботі зазначених бригад мали право чиновники та ремісники, які з'явилися у селі, а також всі сільські мешканці, які не працювали у колгоспі [15].

Управління кожною з бригад довірялося одному керівникові, який обирався із членів бригади, та праця якого мала бути компенсована грошима або оплачена натурою, відповідно до окремого розпорядження. Цей керівник був відповідальною особою перед членами бригади, а також перед Румунською державою за виконану роботу [14].

Формування сільської громади мало чітку процедуру, яка проходила наступним чином. Задля оформлення громади збиралися всі, або більша частина, колишніх членів колгоспів на сход, де представник району в їхній присутності складав акт про скасування колгоспу та створення навзаєм трудової громади. У цьому ж акті зазначалася

кількість членів родини, працездатність, загальна площа сільських угідь, наявність «живого» та «мертвого» реманенту за категоріями, а також кількість сформованих бригад. Водночас з цим зазначалося ім'я та прізвище керівника бригади, та трьох делегатів, обраних загальними зборами членів адміністративної ради.

До адміністративної ради входили примар та агроном, які обирали поміж собою голову, який разом із бригадирами скеровував та організовував усі сільськогосподарські роботи. У кожній трудовій громаді призначався рахівник.

Щоб бути у курсі усіх справ, керувати із середини життєдіяльністю громад задля оперативного вирішення нагальних питань, рада збиралася щомісячно. Звітність перевірялася ревізійною комісією у складі трьох обраних членів. Рішення, які були прийняті на засіданнях ради, в обов'язковому порядку заносилися до протоколу, копії яких спрямовувались до районних управ. Запис у члени товариства, як власне і вихід з нього, був необов'язковим, але водночас, ніхто не міг користуватися землею не будучи членом товариства [15].

Відповідальність членів товариства була визначеною та доволі обмеженою, кожен працівник відповідав за доручену йому ділянку та майно. До складу громади, як правило, входили наступні працівники: староста сільськогосподарської громади – 1, бригадир поля – 1, бригадир городів – 1, рахівник – 1, комірник – 1, коваль – 1, тесляр – 1, сторожа по полям – 3, ветеринарний санітар – 1, прибиральниця – 1, пасічник – 1, конюхів від 2 до 5, скотарі – 3, доярок – 1-2, свинар – 1, чабанів і працівників по обслуговуванню тварин – 2 [16].

Щороку, у термін до 15 травня, адміністративна рада мала скласти бюджет товариства згідно з розпорядженням префекта. Для збалансування цього бюджету товариство визначало податок з кожного гектару, який знаходився у користуванні членів громади. Такі заходи мали на меті визначення видатків на адміністративні потреби.

За кожне порушення членами адміністративної ради постанов і розпоряджень губернаторства членами адміністративної ради, а також керівники бригад передавалися

військовому суду для несення відповідальності по всій суворості закону. У такому разі порушника, або непрацездатного члена ради, мала замінити відповідним розпорядженням очільника району.

Вся орна земля, сади з родючими деревами, виноградники, городи, а також комунальні пасовища входили до складу цих товариств. Існування цих товариств мало тривати до завершення війни та підписання загального миру.

Усі сільськогосподарські машини та механізми колишніх колгоспів передавалися у користування громад, а господарська тяглова худоба розподілялася пропорційно між бригадами для користування товариств на їхній розсуд, але до повного розподілу все мало залишатися у державній власності, тобто у власності окупантів.

Зібраний врожай відповідно до кожної сільськогосподарської культури (після вилучення насіння на наступну посівну кампанію, а також відрахування 25% на пальне) який залишався – мав бути розподілений між окупаційною владою та бригадою.

Фруктові сади та виноградники передбачалося віддавати у тривале користування досвідченим селянам, або хазяйновитим господарям – колишнім їх власникам. Городи розподілялися між бригадами, як, власне, й орна земля.

Праця трактористів і механіків оплачувалася членами трудових громад натурою за трудовими днями. Ті трактористи, які відзначилися великою кількістю зораної та засіяної землі, мали отримувати винагороду у розмірі 10%.

Агрономи, аби бути заохоченими отриманням премій, першочергово мали досягати чудових результатів зі збільшенням площі посівів та отримання високого врожаю, а також мали зорганізувати дисципліновану роботу членів громад.

У випадку, якщо товариство (громада) не мало можливості поповнювати виробничі фонди (засоби виробництва) та інвентар, то румунська влада мала прийти на допомогу, залучаючи фонд, а за громадою закріплювалася відповідальність за збереження та належний робочий стан відповідного реманенту.

Всі члени громади зобов'язувалися

з'являтися на польові роботи, а у разі відмови місцева влада, в особі сільського старости, повинна була доставити їх до префектури для відправки їх до табору, де вони працювали безкоштовно. У разі відмови працівників від запропонованої їм роботи, бригадир зобов'язувався повідомляти відповідним рапортом старосту сільської управи, який, у свою чергу, зобов'язувався невідкладно перепроводжувати цей рапорт у районне управління. Відмовившись від праці під час проведення румунами аграрної реформи, люди позбавлялися будь-яких прав на отримання землі. Сільські громади були зобов'язані вести списки, куди вносилися прізвища робітників, які досягли значних успіхів чи то у догляді за тваринами, чи то в обробці землі. У подальшому працівники, які потрапили у ці списки та добросовісно виконували покладені на них обов'язки, могли розраховувати на позачергове отримання земельного наділу при проведенні аграрної реформи.

Згідно плану експлуатації, який розроблявся агрономом, комунальні пасовиська використовувалися спільно для випасу худоби, як товариств, так і селян. Також пасовиська були розподілені на ділянки для кожного виду худоби. Користування пасовиськами дозволялося виключно за певну плату, яка встановлювалася за кожен голову тварини [15].

Окупаційна влада здійснювала різнобічний контроль за сільськими громадами, впроваджувала низку звітньо-контрольної документації. Так «Інструкція по веденню обліку у сільськогосподарських громадах» від 1 жовтня 1942 р. зобов'язала всі трудові громади завести наступні книги: інвентарна книга, книга обліку сільськогосподарських продуктів, книгу обліку товарно-матеріальних цінностей, книгу обліку трудоднів, книгу обліку зернового фонду, касову книгу, допоміжну книгу прибуткову та по видаткам.

В інвентарній книзі, наприклад, передбачалося відкриття особистого рахунку по кожному виду майна. А саме: на будівлі та споруди, житлові будинки та сараї, кузні в обов'язковому порядку, вказуючи матеріали з яких були побудовані зазначені споруди, яка підлога, чим накритий дах тощо, а та-

кож інформацію щодо придатності її для використання й умовну вартість у німецьких марках (RKKS). Землю необхідно було вказувати загальною площею у гектарах, у тому числі з розподілом на орну, присадибну, городню, виноградники та сади, та непридатну для обробітку. У цих же інвентарних книгах зазначалася інформація про сільськогосподарський інвентар, гужовий і механічний транспорт, про поголів'я великої рогатої худоби, коней, овець, кіз, свиней, курей, а також бджіл. Під час обліку сільські громади зобов'язувалися зазначати масть (колір шерсті), відмінні риси, прізвище худоби та її умовну вартість.

До книги обліку сільськогосподарських продуктів заносили інформацію про усі зернові культури, які вирощували та збирали у тій чи іншій сільській громаді. Обліку підлягала також і другорядна продукція та відходи від сільського господарства та тваринництва, а саме: наявність пшеничної, житньої та ячмінної соломи, соєвих і кукурудзяних стебел, соняшникових палиць тощо [17].

Окупаційна влада робила спроби реформування організації сільськогосподарського виробництва. Зокрема з січня 1943 р. сільськогосподарські громади змушені були працювати за наступною схемою. Керівництво громад, спільно з рахунковим апаратом, зобов'язувалося організувати облік виконаних робіт саме кожним членом громади у кожній групі чи у кожній бригаді за усіма господарськими роботами польовими та городніми. Відповідно до норм виробітку встановлювалася й оплата. У тих сільськогосподарських громадах, де групи вже були організованими раніше і були включені до сільськогосподарського процесу ще восени 1942 р., потреба у проведенні повторної організації відпадала автоматично. Крім того райпретур зобов'язувала всіх штатних працівників громад брати обов'язкову участь у просапці та прополюванні всіх видів польових і городніх культур, які вирощувалися в їхніх господарствах.

У всіх сільськогосподарських громадах впроваджувалася обов'язкова групова організація праці. Виходячи з цього, усі громади були зобов'язані організувати групи із працездатних працівників, з наявністю тяг-

лової сили кількістю 10-12 робочих коней або волів. Кожна група мала нараховувати рівну кількість чоловіків і жінок. Окупаційна адміністрація зобов'язала на 25 січня 1943 р. створити відповідні групові списки.

Організація груп мала враховувати територіальне розташування членів громад, для зручності керівництва останніми, а також з обов'язковим включенням до кожної групи тих сімей, в яких не було наявних працездатних чоловіків, притримуючись принципу пропорційного розподілу їх по всім організованим групам громади.

Одночасно кожна громада була зобов'язана організувати огорожну групу із чоловіків і жінок з розрахунку одна людина на 1 га огорожної площі. Керівництво групою покладалося на найбільш відповідального, авторитетного та добре ознайомленого з сільським господарством члена громади. До того ж він повинен був працювати на рівні з усіма іншими членами групи. Керівництво групами покладалося на бригадирів, яких зазвичай румуни залишали з числа старих бригадирів довоєнного часу, або обирали з розрахунку – один бригадир на 500 га оброблюваної площі. На посаду бригадирів окупаційна адміністрація рекомендувалося обирати найбільш авторитетних і досвідчених членів. Керівництво ж бригадами покладалося на старост общини, дільничних агрономів та агротехніків, які на основі щоденних вечірніх нарад розробляли норми робіт на наступний день і передавали їх для виконання бригадирам, а останні, у свою чергу, були зобов'язані передати розпорядження керівникам трудових груп ще з вечора. Таким чином усі знали в якій роботі вони задіяні на наступний день і на яке місце праці вони мають з'явитися. Ні члени сільських громад, ні керівники груп, ані бригадири не мали права самовільно відмінити розпорядження старост громад, дільничних агрономів чи агротехніків. На останніх покладалася обов'язок ставити виробничі завдання та контроль їх виконання.

На посаду дільничного агронома у сільськогосподарські комуни з земельним фондом понад 500 га призначався агротехнік. Водночас у тих громадах, де орної землі було менше 500 га, бригадир виконував також і обов'язки агротехніка. Займати зазначену

посаду мала право тільки людина, яка мала досвід роботи у сільськогосподарському виробництві та відповідну освіту, закінчивши курси агротехніків [16].

Розгром під Сталінградом, погіршення політичної й економічної ситуації у Румунії вплинули на загострення її відносин з Німеччиною. І. Антонеску почав шукати шляхів виходу Румунії з війни. У листопаді 1943 р. на територію «Трансністрії» рушили німецькі частини, що відступали у результаті поразки. Гітлерівське командування відкрито поставило під сумнів румунський «суверенітет» у «Трансністрії». 29 січня 1944 р. І. Антонеску видав наказ про скасування функцій «цивільного губернатора при Верховному командуванні армією на зайнятій території між Дністром і Бугом» Уся повнота влади перейшла до рук військових в особі дивізійного генерала Г. Потопяну [6].

18 березня 1944 р. німці примусили своїх союзників підписати «Протокол про передачу військовою адміністрацією територій між Дністром і Бугом генералу Аулебу, уповноваженому Верховного Головнокомандування германської армії» управління цією територією перейшло до рук німецької управи «Befehlshaber der deutschen in Transnistrien» [5].

Зі вступом радянських військ у межиріччя Бугу та Дністра територіальна одиниця «Трансністрія» була остаточно скасована.

Отже згідно з «Договором про забезпечення безпеки, адміністрації й економічної експлуатації території між Дністром і Бугом та Бугом і Дніпром», підписаним 30 серпня 1941 р., Румунія отримала лише німецький мандат на здійснення тимчасової «адміністрації й економічної експлуатації» території між Дністром і Бугом, тобто «Трансністрію». Однак, незважаючи на тимчасовість такого положення, румунське керівництво у губернаторстві розробило свою систему адміністративного устрою й управління територією. Особливо активувалась політика румунів у напрямку адміністративного керівництва сільськогосподарським сектором виробництва. Першими кроками на шляху реорганізації радянської системи керівництва сільським господарством стало трансформування колгоспів у «трудоі громади», як найнижчої ланки сільськогосподарського

виробництва на місцях. Подальшими кроками окупаційної влади стала реалізація планів шляхом розпису й організації праці сільських трудівників, де кожен мав знати свою особисту роль у виробництві, задля ефективнішої роботи громади в якій він мешкав. Зважаючи на брак адміністративного ресурсу задля керівництва цими громадами, румуни видали наказ, яким зобов'язали усіх колишніх керівників повернутися до займаних ними за радянської влади посад. Адміністративне керівництво трудової громади покладалося на голову трудової громади, рахівника, агронома та за наявності ветеринарного лікаря. Саме на них поклали відповідальність за виконання всіх вказівок, розпоряджень тощо, які надходили зверху, тобто від окупаційної адміністрації «Транснестрії».

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Левит И.Э. Участие фашистской Румынии в агрессии против СССР: стоки, планы, реализация / И.Э. Левит. – Кишинев: Штиинца, 1981. – 480 с.
2. Жуковський А.І. Українські землі під румунською окупацією в часи Другої Світової війни: Північна Буковина, частина Бессарабії і Транснестрії / А.І. Жуковський // Український історик. – 1987. – № 1-4. – С. 83-96.
3. Рекетов П.В. Органи управління на окупованій території України (1941-1944) / П.В. Рекетов // УДЖ. – 1997. – № 3. – С. 90-101.
4. Щетніков В.П. Роки Великої вітчизняної війни (1941-1945) / В.П. Щетніков // Історія Одеси (В.П. Ващенко, І.С. Гребцова, В.М. Хмарський,

В.П. Щетніков та ін.; гол. ред. В.Н. Станко). – Одеса: Друк, 2002. – С.397-414.

5. Дейнека Н.В. Боротьба підпільників і партизан Південно-Західної України і Молдавії проти румунського окупаційного режиму (1941-1944 рр.): автореф. дис... к. і. н.: 07.00.02 «Всесвітня історія» / Н.В. Дейнека. – Одеса, 2007. – 19 с.
6. Новосолов О.В. Політика Румунії щодо українських земель у період диктатури І. Антонеску (1940-1944 рр.): автореф. дис... к. і. н.: 07.00.02 «Всесвітня історія» / О.В. Новосолов. – Чернівці, 2008. – 20 с.
7. Тарнавський І.С. Адміністративний поділ та органи управління на території південно-західної України за часів румунської окупації / І.С. Тарнавський // Історичні і політологічні дослідження. – 2010. – № 3-4. – С. 210-216.
8. Левченко Ю.І. Управлінський апарат румунських адміністративно-територіальних одиниць України під час окупації 1941-1944 рр. / Ю.І. Левченко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: історичні науки. – Луцьк, 2013. – Вип. 21 (269). – С. 70-75.
9. Никульча И.Я. Компоненты и характеристика судебно-репрессивной системы в Транснистрии (1941-1944 гг.) / И.Я. Никульча // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: зб. наук. праць V Міжнар. наук. конф., 24-25 квіт. 2015 р., Одеса / Відп. ред. М.І. Михайлуца. – Одеса: ОНМУ, 2015. – С. 209-215.
10. Одесская область в Великой Отечественной войне 1941-1944 гг. Документы и материалы. – Одесса, 1970. – 388 с.
11. Державний архів Одеської області (ДАОО). – Ф.1658, оп.1, спр.3, арк.3.
12. Державний архів Миколаївської області (ДАМО). – Ф.1672, оп.1, спр.243, арк.2.
13. ДАОО. – Ф.1932, оп.1, спр.544, арк.2.
14. ДАОО. – Ф.1932, оп.1, спр.674, арк.67.
15. ДАОО. – Ф.1932, оп.1, спр.674, арк.262-265.
16. ДАОО. – Ф.1932, оп.1, спр.1637, арк.30.
17. ДАОО. – Ф.1932, оп.1, спр.2080, арк.53.

Осипенко Олександр Система управління сільським господарством у губернаторстві «Транснестрія» (1941-1944 рр.)

У статті проаналізовано управлінський апарат губернаторства Транснестрія, який було утворене румунськими загарбниками на південно-західній території України протягом 1941-1944 рр. Розглянуто адміністративно-територіальний устрій і систему управління відповідного губернаторства, охарактеризовано управлінський склад повітів, претур, комун, міських і сільських примарій та обов'язків, які були ввірені керівникам відповідних одиниць. Також охарактеризовано каральну систему, яка складалася з військових польових судів і повітових військових преторатів, на які було покладено, функцію покарання місцевого населення.

Ключові слова: окупація, Транснестрія, органи управління, трудова громада, повіт, претура, примарія

Осипенко Александр Система управления сельским хозяйством в губернаторстве «Транснистрия» (1941-1944 гг.)

В статье проанализирован управленческий аппарат губернаторства Транснистрия, который был создан румынскими захватчиками на юго-западной территории Украины в течение 1941-1944 гг. Рассмотрено административно-территориальное устройство, и систему управления соответствующего губернаторства, охарактеризован руководящий состав уездов, претур, коммун, городских и сельских примарий и обязанностей, которые были поручены руководителям соответствующих единиц. Также проанализировано карательную систему, которая состояла из военных-полевых судов и уездных военных преторатов, на которые было возложено функцию наказания местного населения.

Ключевые слова: оккупация, Транснистрия, органы управления, трудовая община, уезд, претура, примарии

Osipenko Olexander *The system of agricultural management in Transnistria Governorate (1941-1944)*

The article deals with the administrative apparatus of Transnistria Governorate which was established by the Romanian invaders in the southwestern territory of Ukraine for 1941-1944 years. There have been considered administrative and territorial structure and system of government of the corresponding Governorate. The managerial workforce of the uyezd, praetorship, municipalities, urban and rural mayors and responsibilities that have been entrusted to the heads of relevant units has been described. Also the punitive system (military field courts and district military praetors) which assigned the function of local people punishment has been analyzed.

The management (administration) which led the finance, economy, health, education, cults and propaganda has been highlighted. The directorate of agriculture which performed the main functions of management in agriculture governorship has been discussed in details. The system and administrative staff of labour communities that have arisen on the basis of collective farms (kolkhozes), by changing only the name, and played an important role in providing invaders of agricultural commodities during war have been analyzed.

Also there have been considered the principles of respective working rural communities which had the right to enter them and each community functioning team which included 10-20 households with land allotment of 200 arable land hectares. Formation of the rural community was going on well established procedure. For community registration the most of the collective farm (kolkhozes) members gathered to the meeting where the representative of the government made the act of transformation of a kolkhoz to the community. The relevant document had the lists of total land area, availability of livestock and implements, the number of working-age population and the number of established brigades. The head of the community and brigadiers of brigades were elected by the present members. The existence of these communities was to the war end. All the rural workers were required to carry out their functions in the event of failure they can be punished. Some workers made progress in their duties and then took reward for it. The occupation authorities also carried out a control of forcing the leadership to conduct a variety of report and controlling documentation.

Keywords: *occupation, Transnistria, government, labour community, uyezd, praetorship, city halls*

Рецензенти:

Михайлуца М.І., д.і.н., професор

Кринко Є.Ф., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 31.12.2015 р.